

Ճեմայել Քիլիբալայի դարձրտը խորթուհի Գալաթիան հանդիմանեւ և յուսով ու ճառատով քարոզեց իր քրոջ Քիլիան տապալի այդ քարոզարար ու մոլորանք աղբիւր (Վեղուհ) ագ. իմացողըրը այնքան չամոքեցան թ Քիլիբալայ արքայազարդութեանն և եղբայրացորդութեանն զգայունմանքներն, որ յորտաւոր զիբրեմով քաջապան չուժէ ի, անտուշտ ինքն ու (Քիլիբալան), իմանալով, որ այդ արքանուր լոկ չոխիթ թ ամոլն պատաժուով ի ոչ թէ ապրտաւորութեան ցոյցեր, պաշտպան իր չարմանաւ (ինչոյ մէջն այտոյ չէ զիստուսմով) չարիքի արքայաղբի գալորթմէն իր ուժ իր տալ նորանք այն, ինչ որ իրեւանք նորանք իր պատկանին.—(Ինչ իր պատկանին...) Հինգ տասներեք, զքանն արքայաղբին ճ Վեղուհի որ, երբ Քիլիբալայ կործկները և յուսադուրութիւնը.—Այլքիլիբալայի ճեմայելըրը չարգործուր, որ յանցանք զիբըր պէտք թ մնայ անորդը, իսկ Չէյնգալայի Վարն և լի թ քաւարաւորութիւնն ուայ Քիլիբալայ միայն Վոյնցիման տալով.—տուր ինչի: Սակ ներգալիս զիսպանները, երկի թէ, անձնաբանալով Քիլիբալայի սխտանաւորութեան խորթուրութիւնները, ձեռքերը պէտք թ լուան և ճեմ ու քալիւն.—Առաքարտեք, Քիլիբալայ յամանութիւնը կալուտուր ունի երգապանան սխտանութիւններ թնոյ և դաւադար զրոյմուտութիւնը, մանաւանդ որ ոչ որ դաւադարը, ինչպէս երևում է, ոչ կամը և ոչ ցանկութիւնն ունի մեծ զուրմանք և զոր ճանկ թէ յնաց, թէ Քիլիբալայի թ թէ միայնակ տաւկաց չարիքի չամար: Այս քանը Քիլիբալան չարապէս դիտէ: Արդե՛ն Աշխարհի պարզանմանտաւ չարախտ չարքերն ու առաքարտեւ յամարաբանութիւնը լինի թէ նորանք մտադրը ևս զորմանակն զիսպան արեւելեան ինտրիք մէջ.—մի անկապտաւ ձեռնարկութիւն, որ ամենիկն ցանկութիւն չէր այտոյ մտանց այն ևս շատ կարորե ինտրիքներով պաշտպան.—անկապտաց և որը լաւի ժաւաղը, ոչինչ որտէ չէ խոտանում...» Քրիստափան Լուսիկեանը թէ ամենայն որ խորթուրն ուն տալուն իրանց տոբութեանը խոսնէ մօլարկ և ճեմու մնալ անմիջական և կան ազգից ու թ ինն ի ի պարտական ինքն զիր միայ: Սակ ինչ վերաբարում է Վերսիլիանին Աւստրալիան, անկարելի է երկնադրիւր, որ նորան արքանն մարդասեր ու անճաւանդ ինքնին, որ թ իրանք սեռական միջնորդումը վերջ զիկնն արքանն ինտրիքն յորտաւ Քիլիբալայի չարապան ինտրիքներին: Այս անմիջական կողորդութիւններով միայ տեւաբարք միայ տխուր լուրը, որ այս օրոքն անաղբարեւել և իսպանական թերթիքը թէ թերթիքը անը Հայաստանի քորթիկ մոլորանքը զիսպանները զաշխարհագրութիւն և կապտով միմանց մնալ: Ինչ նորապատկազ թ այդ զաշխարհագրութիւնը և որպէ՛ չամար.—Արածերը շատ պարզ է, նորմալս չամար.—նախք է թէ որ կողմից է զորկան ու զգոյնական այդ զաշխարհագրութեան ինտրիքը և ինչ արտադրելի ճեմանաւորը կարող է նա անաղբար Քիլիբալայի չարիքի վերաբարեւելութեան: Եթէ վերջերքը լսողը ճ Վեղուհի օրօրին ու նախնիկն, խոսնէ և լինեն ճեմանալ տալուկն և շարունակին իրանց դարձուրը ընտրել...

Ան ինչպէս մտայ և բազալական չորիքներ
ին բուրդ անկեր գտաւ: Ժամիկ ին Հայաստան
ն ապաքան: Զորս կողով արդիւններ ժամանկե
տմ և շահանքներին, անմամբ և խաղաղ Եւ
նապարտութիւն, եւրոպական պիտուիքներին ան
տարբերութիւն, քրդիկ և վերջերի ապաքան...
և քանից խնայ, բր փայտով և մի կամ ճաշակ
և սորիցած ժողովիկ ինքնանաւազմեան, կր
ը շալ քարեր շանտրութիւն տարապիւր և
նա զերի և զիմար քր անն, քր տուր և տուր
գաշառանգու, բաժնակալութեան և բարբարոս
ութեան բողոքարարութիւն—այն ժամանակ ստու
նեւ, բնութիւն լաւարկութիւն, փոխանակ պար
տաւու և օգնութիւն չապցնելու գտնուում
նմ անմիջ (յսն և անկ, քր այդ անմիջ քր
գրութիւն գլուխ ևն շանտրութիւն, ուրեմն և շեւ
նակութեանն մարդիկ), որոնք, ով զիտ ինք բը
բացատրութիւն որդիվ, ստոր չար ևն անմա
նկութիւն փրկ, կարծիքով մեծ քարեր անել—խաղա
ղութիւն և իտ չն և չա մքեր ևն ի վն ևն քար
տուր անպատարաւ չայ ժողովրդը—այն ևն ան
նկութիւն մի ժամանակ, քր բնաշարներ կարծիքով, ան
նկարարութիւն և անմիջ քարեայութեան...

«Soyez résolu de ne revenir plus, maitre
երկին ֆրանսիացի էրկենդ դը լա Բոօնի, et
vous voilà librez».—արդարեւ է ընդհանրա-
պատկան անկէ ի նշանաւոր անցելով վի-
ստուղլված հայաբառիկէն!—Մի ապր, մի ճին-
ած ժողովուրդ այն ժամանակ վայրն կարող է
անել ազատ, երբ որ նա ինքն կը լինէ չլի-
նայլ այլ ին առօրեկ. բայց «Մենք» կարելով
այն կաշիներէն էր և համբերութիւն մը

ստրուվ ժողովուրդը կարող է հասնել ազատու-
թեանս.— այսինքն՝ միշտ ստրուկ մնալով՝ կարելի
է վերջապէս ազատ լինել?!

Անում է մեզ միայն ջաշիկ, որ յիշեալ կրազը
ս. իմազգիրք մ'ենէն այսօր չէ կարողացել ըմբռնել
վերեւում բերած տարրական ճշմարտութիւնը...

ՆԱՄԱԿ ՎԱԴԱՐՇԱՊԱՏԻՑ

29 ចុះបញ្ជី/

«Մշակի» № 145 մէջ տպած էր մի յօդուած
երբ թէ քննադատութիւն (կրիտիկա) «Փոքր
ամսագրի» № VI—VII մէջ տպած իմ յօդուածն
էրաւ: Կրիտիկոս Ա. Ամիրխանեանցը իր յօդուած
սկսում է այսպէս.

«Արթուհ ի՛նչ աշխարհսն մէջ մէկ չատիկ ազգ կ'որ իր ժամ ա՛նկալի կ'ընդ որ ուր ունայ իր»
 դիրքերը [խղած, սարեր, ձորեր է ընկնում և իրա
 չամար անմարտելի՛ նիւթ չնարում և ծամում,
 դա էլ մեզ չարսն ենք» (?):

Իսկ 15 տողից յետոյ, նկատեցք՝ միայն 1
տողից յետոյ, նա շարունակում է:
«Նիւիլը շատ հետաքրքրական է և ժամանակ
էր ահի գ... և այն»:

Այդ ազգին զարնող, այս աշազին հակառակ
 թիւնը, որը 'ի հարկի միմ ապացոյցն չէ հեղինակ
 տրամաբանութեան (լոգիկայի) առողջ գրութեան
 բառակոն հը ընէր ցոյց տալու համար թէ' այ
 իրարանմանը 'իմ ցոյցն է' նախալ գնահատել
 առթիւն (կրօնական) գրեւոր վրա և 'իմ սխալման
 ունի ահա հատուակ յօդաւորներ շարքաւորելու հա
 մար: Վասնի որոյ հա 'իմ անկի շատ բան չիմ առ
 քա կատնէր միայն մի գրեւորութիւն վրա:

Պ. Ասլիբախանյանը կանոնադրվ ցույց տալիս իր կառավարչությունը և ապոստոֆները, որով ևս իբր աստուծոյ հետ յիշատակ յորդանան մէջ լինէ չայտնի մէջ իրեն և ամենին իջեց երկու անգամ իրենց իրենց և դնում ապացոյցանալն որպա չակատակը և իր կառնիքի առիթը դիտանալն իրականութիւնը և ճշգրիտ կառնիքին (1) ապու ճամբար, մասնաւորէջ է վրում Ս. Սահակի և Վիլիսմ մոլորի երկու կանոնի որոյ, որպէս իբր ինէ արդեւկում եւ բազմանոմֆները, և ասան իբր ինէ իրական յետում է որպա մէջ և բիկին բառն յիշատակն:

Իրաց ճշխարհում՝ ծաղրելի է դառնում մի կանոնակալ տնային ձևացող կրթությունը՝ կրթիվներ, երբ նա չէ չափանշակով մի ամենապարզ բառի ձևիչ նշանակությունը՝ կապում է դրա վրա իր գիտնական քննությունը:

Նախ՝ պէտք է հանալիզ զկերի նշանակութիւնը և իմանալ նորա զորքածառութիւնը և ապա զորք գրելը՝ ապա՝ յորեք աղբյուրից՝ զկերի միշտ զորքածառերէն է վիստատ։ Պ. Սարկիսյանիցորք ինք ալ իմիքն աշխատանք ըաւէ՝ քանակ որ և ինչ նախէն՝ լատարակ և գտնել և երկինք լաւոր և այն ժամանակուն՝ իր ստիւրքէն ինչ կնէ՝ նշանակում գա։ Բայց՝ զուցէ՝ զգուշար լինել պէտք նշանար, վասն որոնք ևս կոչուին՝ նրան և կոտուի՝ որ երկինք, երկինք, երկինք, չէ՝ նշանակում, ինչպէս ուր. Սարկիսյանիցորք խորքածառ, բազմապէս, ինչպէս՝ որքանի մաշխատարաններն են, կամ գտնան և երկինքին միտաին ունեցող, այլ երկրորդ կին ունեցող, և երկրորդ անգամ անտառանալայած։

Ինչ չնչին զանազանություն և ինչ աչազին ըստ
խաղմունք:

Յայտնի է որ՝ քրիստոնեական եկեղեցին շատ վաղուց սկսեց արդեն երկրորդ անգամ ամուսնափոխելու օտը եկեղեցական ստախճաններ: Այս կանոնը ընդհանուր է բոլոր եկեղեցիներին մէջ եւ ճշդ գովաբանի պահպանմամբ է մինչեւ այսօր ամեն տեղ որպէս եւ մեր մէջ: Անչա արդ իսկ շարքին եւս վերաբերմամբ, ե ոչ դառնախոնքեմք է: Այ. Ամիրխանեանի ցուցած երկու կանոններ—զից պտոնեորդիք եւ ե ի կ ի ն էք մը եւցին յ ա տ ի ծ ա ն, կ դ ե ի ռ ի յ ա տ ի ս լ ի ն ա յ, եւ մկուր թից ի ե ի կ ի կ ն ուղ ա լ ա տ ի ն ա յ արտադր վրէնք եւս երկուսն պարզ եւ մ մ մկայեկոսեցն Ի շատ եկեղեցուց, ուր ամբողջ իկեպտ շատ պարզ է, բայց պարտքը չէ շառնալու:

Սորանից յետոյ միմէ աւելորդ չք լինի խօսել ոչ. Ամիրլխանեանցի մնացած անտեղի դատողութիւններն զրա:

Վաչան Ծ. Վ. Բաղդատյան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ գրում են ԹԷՄԻՐԻԱՆ-ՇՈՒՐԱՅԻՑ, որ այս
արև միջակառոտ առաջնորդի համանուն ուսումնի-

ցաւ այնտեղ հայոց հոգեւոր ծխական դպրոց, դասատու, լինելը սխալման օգոստոսի 19-ը Քրիստոսի կառավարութեան համար ընտրեցան հոգաբարձուներ: Քրիստոսի բազմանր բարոյապէս Նր պատուեց Քիւրդ բաժանաչ Փարսնուղեանցը, իսկ Նր ինքնապէս Նպաստեց պ. Պետրոս Սարգսեանցը:

ԳՈՒՆՆԵՐԻՅ մեզ դրամ են, թէ Ա. Տ. Յ. քահանայն, մի քանի միամիտներից վկայական տառնալով, ուղարկեց Ելմիամանի օրհուրդ, որ իրան արժանացանի խաչի: Տեր չարով, դրամ են, այն քահանան է, որին այս օրհուրդ օտարազգիները չար լիցենելով: Չարապարկեւ պար անցիկին. և շատն իսկ աման գիշոր անց է կացնում կանանց չառաքալաններն ահա յոտո խաղալով:

Մեզ դրում են՝ օգոստոսի 25-ին Վաղերի մայր եկեղեցում, մաղիմաքը վերջացնելուց յետոյ, ՌԻՄ ԼԻՍԻ քաջանաներից մի քանիսը դնացին Օրթմաճալայ պ. Գ-ի այգին ղեզի անկելու: Արժանապատի տեր Հայրերի ուղարկութիւնը վերջացաւ: Հայշոյան ընկերով և միմանց ծնծկով:

Անց հաղթություն են, որ օգոստոսի 2-ից սկսեալ
Թիֆլիսի հայկերեսները (փառչիները) միասին
վաճ են միմեանց հետ, այլ ևս հայ զին թխտա-
պատանաւ իրերով տակաւիքի անդառնակացոյց
ցիլ լինելը։ Փաղովաբար ստիպված է այսմ մի
թիւնկում թխած հայ գինը, այն ևս մինչև երկի
սպառում է, ախպէս որ, եկի մէկը ցանխանա-
վածը 9-ից իտայ հայ գինը, ոչ մի տեղ չէ կարող
գտնել։

Սեկ գրում են Ղազարիկ զատակի ԲԱՄԱՐԱՆ
զեկերի, թէ մի մտքը թե՛կ, որնս կտամ են Սեկ
այդ աշաշ, տարեթի իր փորթիկ երեխայի չնո գեղե
վերջերս զատակի Ժամանակ, յանձնարի մի առաջա
քանակություն և նրա վրա, ստեղծել, թէ ես պետք
չեմ ուզանեն: Առաջադրե՛ր: Նպատակը արձանակ
և թե՛կը գրվում են: զեկերն: Մոտ մնումս ճանարակով
կամենում և չեմ աշաշ, երբ մեկտամ են, որ թե՛կ
փորթ և փորթում քարճրանալ: Առաջադր վերջ
դրանում են, այդ առեղանկի կամենում և պարա
նորը կարել: Այս միջոցին փորթիկ երեխան զրբ
կամ և իր ճորտը, յայնաեղով, թէ իր պետք
որ նրան տարան: Առաջադր, ստեղծելով այդ սրբ
Բազարով տեսարանը, թողնում և և չեմ աշաշ
Մեզը մնում և կենդանի, որովհետեւ գնումս իր
սեկ եր նրա ճարտարան միջոց:

Դադախի ՆԱԳԱՋՈՒՂ գիւղի վանաձոր անդրվձախն յայտնված էր «Մշակի» անցնալ ճամառնն։ Րից մէկի մէջ։ Այժմ այնտեղից դուռն են, որ գիւղացիները գտնուած են վանաձոր մարմինը աւազաններին տպւնված և թաղված վանքի մատակարարու։ Քննիչը կայանատարել է մի քանի որոնիկ որոնք վրա կապանաներ կային։

Պ. Տիգրան, Նախարարներ խնդրում է մե-
յախանել, թէ արդէն պատրաստ ունի տպագրու-
թեան համար հետեւեալ երկու գրքակների հայերէն
թարգմանութիւնները. 1. Замѣчательный работ-
никъ, Подожалъ по Смайльсу А. Н. Каван-
дье, II. Завлеченъ сѣткою, Соч. Франца
Гюфмана.

Մեզ հաղորդում են, թէ օգոստոսի 3-ին ճանաչ-
յալ շԱՍԽԱՄԱՐԻ Զորաբաշխ սուրբ Գեորգ եկե-
ղեցու երեցիությունն օր. Յ. Նաղաբանյանի լիցանա-
վոր շահելու նախ եկեղեցու դարպասի մէջ՝ Ներկա-
ւէն ծխախոտ ժողովրդից շատերը, նոյնպէս և կոն-
սիստորիայի նախաժողովուրդը։ Մամբրէ վարդա-
պետը՝ Զաւրի մէջ յայտնիցանե մի զանի աննե-
րիկ խորդախոս ինքները։

Գեղ զրում են Դազախի գաւառի ԱՂՎԱՆ զիւղից, որ այս ամառ զօրերը մտնելով մի զիւրացած տունը, զուրպ են ընկում տան երկինքը մի սեպուխ, որի մէջ կային լաւաւանային փողերը եւ զիւրակները: Նամակաւորներ աւելացնում է, թէ Դազախի զիւրերում առաջատարիկ շատ են պատահում գործախիւններ, և այս անկապգործիաները նա իւրերանում է զիւրական գաւառաբնակիչ և տաւառաւորների անարարութեամբ:

Լուի դաւառի ՕԶՈՒՆ գիւղից մեզ հաղորդում են,
որ այդ գիւղը թէև ամբողջ դաւառի և մէջ առաջինն
համարվում, բայց իր չափազանց անկարգու-
իւններով ամենից ցած տեղը է բռնում։ Ամեն
համարեա անօրական են լինում տները, խա-
մէնէն իրողացուկ, աղիքիներ առանցքի, մի-

մանց ապանել, եւ այլ աղայել զործր: Յիշեա
անխաղաղութիւններ Նախագիւղը վերաբերում է
տառնաւորի թուղթին: Ասելի վաթար
գիւղի զարդի զրուկին, Վարձապետնոր վար
ը տառնաւոր, զարդը փայտի է. կամ Նոյա
բարձու Ս. Ա. քաջանաւ վարձապետի ուժիկի մ
մասը իր զրգանն է դնում եւ վարձապետը ստիկ
ված է լինում զազարցելի իր դատաստութիւն
ները:

ԳՂԱՍՅԱՆԻ գաւառի գիւղերի մէջ կատարվող աւազակութիւնների, սպանութիւնների մասին անգիշարտ լուրեր են շատում մեզ: Նոյն - ցերեկներ թուրքերի թաքաւարդ կոչված Ղարապետ գիւղացու տնտեսուները նրա աւրի առջեւ զուտ անտան կան, և երկրորդն ոչ որ են շամար ձախլում յայտնաբերելու համեզ գնաց: Դրկիւն նեց դրամ են, որ մի աղքատ չալից թուրքերի տղան էր խեղճել, տարան, որ չէ անցնել, որ ասու յիստի ղեւերը չը պատասխան:

ԴԻԴԱՋԱՆԻՑ գրում են, որ տեղալին հոգեկո
զարդի մէջ զլիսաւոր ուսուցիչն պաշտօնն ստալաւ
Դարբակիկայի հետադրաւորն մէջ ծառայող պ. Ս.
Ա., որի մասին լրարներում հրատարակիցեսւ
իւ շատ ցեղեմներն էր գործում իր ծառայու
թան մէջ՝ հետադրաւորն զաշտիկները օտար
ներին յայտնելով:

ԱՌՆԻԱՆԻՑ մեզ հարգորում են, թէ տեղային ինխական կոնխտորիայի ծառայողները ընտրված են այնպիսի անբնորոշակ անձնակերպից, որ ամեն ինչն էին համայնատնայնում իրանց պարտածինը և շատ անգամ հայոց կոնխտորիային ծարաված ինչն առարկվել են դարձնում օտարների առջև՝ Նամանակավոր ինխական առաջնորդ Աղխադար և Կոնխտորիայի ուշադրություն չեն հրաժիրում կատարվող անհարգությունների վրա։

ԱՐՏԱՔԻՆ, ՏԵՍՈՒԹԻԿՆ,

ՀԱՅԱՍՏԱՆ *)

Պ. ԼԱՊՈՐԵՐԻ բանաստեղծիան մեր կը սկսի Քրիսթոփը Համար այնքան խիստ բաւերով, որ արժան չեմք տեսնել թարգմանիչ իւր խօսքերը: Ըստ Պ. Լապորէրի, քանի որ մեր արտ խաղը Պ. Կլոտայեանի թայտաւորած հետազոտչական գլուխի վրայ գործադրելն ուրիշ ձաք չը կայ եղեր գիտելիս բարբոթելու համար: Պ. Լապորէր ապակի կը շարունակէ. — Եթէ Սքը Զալլը Տիկի խօսքին նայելի, տեղու խօսքը հարաւորական ծանուցարկին հետեանքն ի՞նչ պիտի վնի: Սքը Զ. Տիկը բունական զգրութիւն գործածելու հաւանականութեան անհրաժեշտ բայց Քրիսթոփը լաւ գիտնէ թէ յոյժ տարակրթական է որ մեր մեր կամքն անոնց գործադրելն ապուլ համար զգրութիւն գործածենք: Թէն մեր արդի նախարարութիւնը վերջին նախարարութեան հետ բազապատմաբ առեկի ուղիղ կերպով կը զործէ, այսու հանգիստ չեմ կրնար չը ցաւիլ տեսնելով որ ուղղակի մեզ վերաբար թիւն չունեցող գործերու կը միջամտենք: Կը յոսամ որ մեք գեղեց մարդ կոմիտէի յեղիլ Տոն Քիշշիք չը պիտի ներկայեմք: Կը յոսամ որ Անգլիայ գիտնայ միջամտութիւն չը պիտի ընէ իւր տեսութիւններն յաւաք տանելու համար: Նախարարութիւնն անշուշտ ի՞նչեպս պիտի աւանդէ այդ պիտի պատճառներն ո՞րպիս ձաքը նստին Տոնն և հինգ միլիոն ոսկի վճարել պարտաւորեցանք Անգլիանտանայ պատեւազմին համար: Կը յոսամ որ մեք պարտաւոր պիտի ըսենք Քիւրցայ որ եթէ բարեբողորմ չը գործադրեն, գիրենք Ռուսիոյ Լորովայնց գիրկերը թողլով զործէ պիտի քաւուրիք: Արմենիոյ համար մեծ առաւելութիւն պիտի Ռուսիոյ քան թէ Քրիսթոփը հայտնի ներկայ (Ուշա զը ու Լ. Ե.) Ես չեմ նաւաստար այն պաշաւի խօսքերուն թէ

*) Գրքահանութիւն տեղ N 149, 1524 155